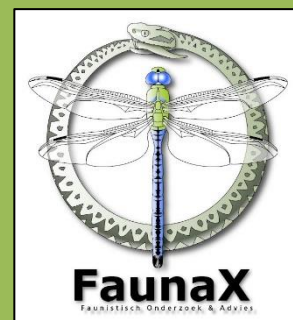

2016

Resultaten ecologisch onderzoek

vleermuizen, steenmarters & huismussen

Sloop gebouwen de Houtkolk te Dokkum

COLOFON

BUREAU FAUNAX
Badweg 40 B
8401 BL Gorredijk
0513-435024
info@faunax.nl
www.f aunax.nl
Lid van Netwerk Groene Bureaus

Resultaten ecologisch onderzoek Sloop gebouwen de Houtkolk te Dokkum

Gorredijk, november 2016

In opdracht van:
Rho

Contactpersoon:
Dhr. E. Venema

Uitvoering:
Bureau FaunaX

Veldwerk:
Dhr. R. Hiemstra
Dhr. Ü. Dolap

Rapportage:
Dhr. J. Groen

Autorisatie:
Mw. ing. W. de Boer

Definitief & geaccordeerd 11 november 2016 (Dhr. E.P. de Boer)

Foto's voorpagina:
Impressie van het plangebied

© Bureau FaunaX . Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding:
Bureau FaunaX (2016). Ecologisch onderzoek vleermuizen, steenmarters en huismussen | Sloop gebouwen de Houtkolk
te Dokkum| Rapport 15082| Bureau FaunaX, Gorredijk.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
Aanleiding.....	1
Doel.....	1
Ligging en karakteristiek van het plangebied.....	1
Wetgeving.....	2
2. ONDERZOEKSMETHODIEK.....	3
Algemeen.....	3
Vleermuizen.....	3
Huismus.....	3
Overige broedvogels.....	4
Steenmarters.....	4
3. ONDERZOEKSRESULTATEN.....	5
Vleermuizen.....	5
Huismus.....	5
Overige broedvogels.....	6
Steenmarter.....	6
4. EFFECTBESPREKING & EINDCONCLUSIE.....	7
Vleermuizen.....	7
Vogels.....	7
Steenmarter.....	7
Eindconclusie.....	7
5. Vrijblijvende aanbevelingen.....	8
6. BRONNEN EN LITERATUUR.....	10
BIJLAGE I DE FLORA- EN FAUNAWET.....	11

1. INLEIDING

Aanleiding

Dijkstra Ontwikkeling is van plan enkele gebouwen te slopen aan de Houtkolk te Dokkum. Op de vrijgekomen locatie zullen woningen worden gebouwd.

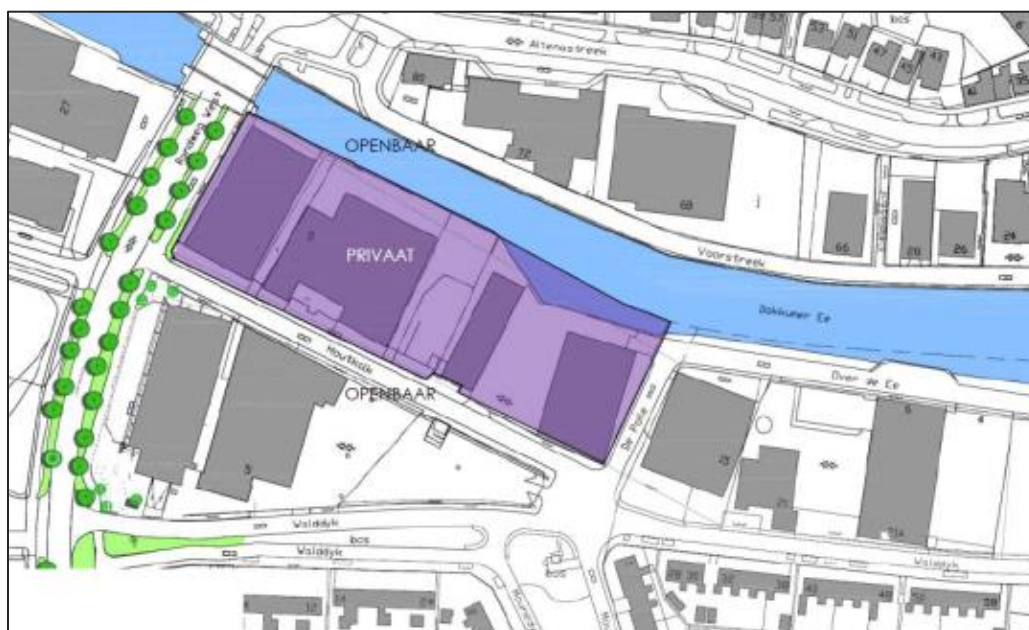
Aangezien het om een ruimtelijk ingreep gaat, is een toetsing van de voorgenomen werkzaamheden aan de Flora- en faunawet een vereiste. In opdracht van Rho - Adviseurs voor leefruimte is door Bureau FaunaX op 5 november 2016 een ecologische quickscan uitgevoerd in het plangebied. Hierbij is onderzocht of zich binnen de invloedssfeer van het project beschermde soorten en/of beschermd leefgebied bevonden. Uit deze quickscan kwam naar voren dat aanvullend onderzoek uitgevoerd moest worden naar vleermuizen, steenmarter en huismus.

Doel

Het onderzoeksdoel is het in kaart brengen van de vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, steenmarter en huismus (nestlocaties) in het plangebied. Het plangebied bestaat uit de te slopen panden. Bij de geplande sloopwerkzaamheden wordt geen foerageergebied of dekking (groenelementen als coniferen en heggen) van de betreffende soorten aangetast.

Ligging en karakteristiek van het plangebied

Het plangebied bestaat uit drie bedrijfsgebouwen gelegen aan de Houtkolk te Dokkum. Het betreft één uit bakstenen opgetrokken gebouw met een plat dak en een gedeeltelijk schuin dak bekleed met dakleer. Het tweede gebouw is een bedrijfsgebouw opgetrokken uit baksteen met plat dak en gedeeltelijk schuin dak bekleed met dakleer en een loods opgetrokken uit profielplaten. Het derde gebouw is opgetrokken uit gasbetonblokken en baksteen met profielplaten en een schuin dak bedekt met golfplaten. Ten tijde van het veldbezoek van de quickscan bleek het meest oostelijke gebouw reeds verwijderd.

Figuur 1.1. Ligging van het plangebied aan de Houtkolk in Dokkum

Wetgeving

De Flora- en faunawet (zie Bijlage I) beschermt in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet bevat een aantal verbodsbepalingen die zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het is niet toegestaan planten te plukken en dieren te doden, te vangen of te verstoren die onder de Flora- en faunawet vallen. Naast deze verbodsbepalingen is de zorgplicht opgenomen die voor alle dieren geldt. De zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen mag hebben voor dieren.

De dier- en plantensoorten die zijn opgenomen op de Flora- en faunawet zijn onderverdeeld in drie tabellen, waarbij de soorten in tabel 1 het lichtst beschermd zijn en die in tabel 3 het zwaarst. Vogels hebben een aparte status. Alle inheemse in Nederland broedende vogelsoorten zijn tijdens de broedperiode zwaar beschermd. Tevens is er een groep vogelsoorten aangewezen waarvan het nest het gehele jaar, dus ook buiten de broedtijd, beschermd is. De huismus valt onder deze vogelgroep waarvan het nest jaarrond beschermd is. Dit vanwege het feit dat de huismus een koloniebroeder is die jaar in jaar uit dezelfde nestplaats gebruikt om haar jongen in groot te brengen.

Vleermuizen zijn opgenomen in de Flora- en faunawet. Alle soorten vallen onder tabel 3 en zijn derhalve zwaar beschermd. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn net als de nesten van de huismus jaarrond beschermd. Ook vleermuizen maken namelijk jaar in jaar uit gebruik van dezelfde verblijven. In het geval van vleermuizen gaat het om een netwerk van verblijven en is het vooral afhankelijk van het seizoen welk verblijf er gebruikt wordt.

- Per 1 januari 2017 verandert de huidige natuurwetgeving en treedt de nieuwe Wet Natuurbescherming in werking. Eén van de verschillen is dat de provincies vanaf dat moment Bevoegd Gezag zijn en zelf invulling kunnen geven aan soortbescherming.
- De conclusies en aanbevelingen van onderhavig onderzoek zijn uitgevoerd in 2016 en derhalve gebaseerd op de natuurwetgeving zoals deze in 2016 geldt.

2. ONDERZOEKSMETHODIEK

Algemeen

Bij de planning van het veldwerk is rekening gehouden met de optimale periode waarin verschillende soortgroepen geïventariseerd kunnen worden. Deze optimale periode hangt bijvoorbeeld samen met vliegtijd, broedtijd en balts. Door RvO is voor een aantal diersoorten een standaard opgesteld waarin deze optimale periode wordt beschreven. Om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen, werkt Bureau FaunaX zoveel mogelijk volgens deze standaarden. Bureau FaunaX is aangesloten bij Netwerk Groene Bureaus.

Vleermuizen

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van verblijfplaatsen de te slopen gebouwen. Hierbij is gelet op soorten waarvan bekend is dat ze in gebouwen (gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis) verblijven, of zowel in bomen als gebouwen (ruige dwergvleermuis, grootoorvleermuis en baardvleermuis) verblijven. Tevens is gelet op de eventuele aanwezigheid van vliegroutes. Vleermuizen volgen namelijk vaak objecten en/of lijnvormige elementen in het landschap. Het is soortafhankelijk wat voor vliegroutes er worden gebruikt. Zo volgt de ene soort vooral watergangen, en de andere soort vooral bomenrijen en/of naast elkaar liggende gebouwen. Het is in het geval van de meeste soorten van belang dat vliegroutes niet worden beschenen met kunstmatig licht. Vooral De Dokkumer Ee kan fungeren als belangrijke vliegroute voor soorten die gebonden zijn aan water, zoals de meervleermuis.

Tabel 2.1 geeft de details van het onderzoek weer. Het onderzoek is uitgevoerd conform het zogeheten Vleermuisprotocol (NGB en Zoogdiervereniging; versie 27 maart 2013). Voor de inventarisaties is gebruik gemaakt van een batdetector type Petterson D240X met zowel heterodyne als vertraagde opnamemogelijkheden. De sonargeluiden zijn geanalyseerd met gespecialiseerde software (Batsound). Daarnaast is gebruik gemaakt van een verrekijker en een sterke zaklamp.

Tabel 2.1 Details van het nader onderzoek naar vleermuizen in het plangebied

Datum	Periode	Begin- en eindtijd	Zon	Weersomstandigheden
02 juni 2016	kraamtijd	03.24-05.24	05.24 op	11°C, licht bewolkt, windkracht 4
06 juli 2016	kraamtijd	21.30-00.00	22.00 onder	15°C, bewolkt, windkracht 2
23 aug 2016	paartijd	21.16-23.16	20.46 onder	20°C, licht bewolkt, windkracht 2
15 sept 2016	paartijd	20.23-22.23	19.53 onder	22°C, helder, windkracht 2

Huismus

Het onderzoek naar huismus in het gebouw is uitgevoerd aan de hand van twee onderzoeksronden. De onderzoeksronden hebben conform de soortenstandaard plaats gevonden tussen 1 april en 15 mei, namelijk op 2 mei en 13 mei. Tijdens de onderzoeksronden, welke steeds 's morgens tussen 10.00 - 12.00 uur zijn uitgevoerd, is gelet op gedrag dat indicierend is voor broedende mussen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan mussen die voedsel transporteren naar de nesten.

Overige broedvogels

Tijdens de bezoeken aan het plangebied is ook gelet op andere soorten broedvogels. Dit betreffen soorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn, maar die wel broeden in het plangebied. Reden dat op deze soorten wordt gelet is dat alle Nederlandse broedvogels beschermd zijn tijdens de periode waarin wordt gebroed.

Steenmarters

Het onderzoek naar verblijfplaatsen van steenmarters in het pand is uitgevoerd op 13 mei 2016. Hierbij is het gehele gebouw intern onderzocht op de aanwezigheid van sporen (met name latrines) van de soort.

3. ONDERZOEKSRISULTATEN

Vleermuizen

In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. Wel zijn een 27-tal vleermuizen van vijf verschillende soorten waargenomen welke het plangebied passeerden of ter plaatse foerageerden. Dit betreft ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en meervleermuis.

Door de sloop van de panden in het plangebied zullen geen essentiële vliegroutes verloren gaan. Er zijn namelijk genoeg alternatieven en de te bouwen woningen zullen ook weer als vliegroute kunnen dienen. Wat wel aandacht verdient zijn de waargenomen meervleermuizen. Het gaat hier om een 12-tal waargenomen exemplaren welke allemaal in westelijke richting vlogen en de Dokkumer Ee als vliegroute gebruikten. Omdat deze vleermuizen allemaal in dezelfde richting vlogen, kan worden uitgesloten dat telkens dezelfde vleermuizen zijn waargenomen. Er kan dan ook worden geconcludeerd dat de Dokkumer Ee fungeert als essentiële vliegroute voor deze soort. In figuur 3.1 wordt de vliegroute weergegeven.

- In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig. Wel is een essentiële vliegroute van de meervleermuis vastgesteld welke langs het plangebied loopt.

Figuur 3.1. Vastgestelde vliegroute van de meervleermuis over de Dokkumer Ee

Huismus

Binnen het plangebied zijn geen nesten van de huismus vastgesteld. Er is namelijk geen nestindicerend gedrag waargenomen. Hierdoor kan met zekerheid worden gesteld dat deze soort geen nestplaatsen heeft in het plangebied.

- **Binnen het plangebied zijn geen nesten van de huismus vastgesteld.**

Overige broedvogels

Tijdens de veldbezoeken zijn in algemene zin relatief weinig vogels waargenomen. Noemenswaardig is de waarneming van een zingende zwarte roodstaart, een soort die zeker in de provincie Friesland relatief lage dichtheden kent. Er is echter geen reden om aan te nemen dat deze soort broedt in het plangebied.

De belangrijkste waarnemingen betreffen broedende visdieven op het gebouw genaamd Auto Dijk. Dit is vastgesteld aan de hand van waarnemingen van visdieven die visjes transporteerden naar het dak van dit gebouw. Er zijn ongeveer 10 vogels waargenomen. Vanwege de locatie kon niet worden vastgesteld hoe groot de kolonie exact is.

- **Op het dak van het gebouw genaamd Auto Dijk bevindt zich een kolonie visdieven**

Figuur 3.2: Een visdief in het plangebied

Steenmarter

Tijdens de inspecties van de gebouwen in het plangebied zijn geen sporen van steenmarters aangetroffen. Op basis hiervan kan worden uitgesloten dat de gebouwen in het plangebied door deze soort worden gebruikt als verblijfplaats.

- **In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van de steenmarter aanwezig.**

4. EFFECTBESPREKING & EINDCONCLUSIE

Vleermuizen

Met de beoogde sloop van de gebouwen aan de Houtkolk zullen geen verblijfplaatsen van vleermuizen verloren gaan. Vanwege de afwezigheid van dergelijke verblijfplaatsen behoeft voor vleermuizen geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Grenzend aan het plangebied bevindt zich een essentiële vliegroute van meervleermuizen. Deze vliegroute loopt over de Dokkumer Ee. Zowel tijdens als na de werkzaamheden dient lichtuitstraling over het water te worden voorkomen.

Vogels

Met de beoogde sloop van de gebouwen aan de Houtkolk zullen geen jaarrond beschermde nesten verloren gaan. Vanwege de afwezigheid van jaarrond beschermde nesten behoeft voor vogels geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Ondanks dat de nesten van de visdieven niet jaarrond beschermd zijn, dient wel met deze en andere soorten rekening gehouden te worden door te werken buiten de broedtijd.

Steenmarter

Met de beoogde sloop van de gebouwen aan de Houtkolk zullen geen verblijfplaatsen van de steenmarter verloren gaan. Vanwege de afwezigheid van dergelijke verblijfplaatsen hoeft voor deze soort geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

Eindconclusie

Omdat tijdens het nader onderzoek geen verblijfplaatsen van steenmarters, vleermuizen of jaarrond beschermde nesten van vogels zijn aangetroffen, kunnen de werkzaamheden binnen de geldende kaders van de huidige natuurwetgeving (Flora- en faunawet) zonder bezwaren doorgang vinden, mits er aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

Samenvatting vervolgstappen

- **Werken buiten het broedseizoen:** Houd rekening met broedende vogels in het plangebied en in de directe omgeving door het werk uit te voeren buiten het broedseizoen (ongeveer half maart – half juli) om verstoring van nesten te voorkomen, anders inschakelen ecologische begeleiding.
- **Voorkomen lichtuitstraling over Dokkumer Ee:** zowel tijdens als na de werkzaamheden.
- **Naleven zorgplicht:** zie bijlage 1

N.B. Wet Natuurbescherming 2017

Per 1 januari 2017 verandert de huidige natuurwetgeving en treedt de nieuwe Wet Natuurbescherming in werking. Eén van de verschillen is dat de provincies vanaf dat moment Bevoegd Gezag zijn en zelf invulling gaan geven aan soortbescherming.

Dit onderzoek is uitgevoerd in 2016, derhalve zijn de conclusies en aanbevelingen in onderhavige rapportage gebaseerd op de natuurwetgeving zoals deze in 2016 geldt.

5. Vrijblijvende aanbevelingen

De onderstaande aanbevelingen zijn geheel vrijblijvend en komen ten goede aan een natuurlijke en biodiverse leefomgeving:

Vogels algemeen

Na de sloop en het bouwen van de nieuwe woningen verdient het aanbeveling om in en rond de woningen mogelijkheden te bieden voor broedende vogels zoals huismussen, ringmussen, mezen en spreeuwen. Dit kan door het ophangen van nestkasten. Omdat er in het plangebied een territoriale zwarte roodstaart is waargenomen is het de moeite waard om één of meerdere nestkasten op te hangen, specifiek aangepast aan deze soort. In dat geval wordt aanbevolen om een nestkast op te hangen met een invliegopening met een diameter van rond de 5 cm. Een dergelijke nestkast kan het best op een beschutte plek hangen, op een hoogte van meer dan 2 meter.

Visdief

De belangrijkste aanbeveling heeft betrekking op compensatie voor het verlies van de broedplek van de visdieven op het dak van het gebouw van Auto Dijk. Het verlies van deze broedplek kan gecompenseerd worden door vlotjes in de Dokkumer Ee te laten drijven waar de visdieven nesten op kunnen bouwen. De ervaring leert dat dergelijke vlotjes meestal goed worden gebruikt.

Vleermuizen

Naast vogels kan ook rekening worden gehouden met vleermuizen door vleermuizenkasten op te hangen. Vleermuizen zijn nuttige dieren die veel steekmuggen eten.

Algemeen

Een andere suggestie is het natuurvriendelijk inrichten van de directe omgeving. Dit kan bijvoorbeeld door het aanleggen van ondiepe vijverpartijen, het aanplanten of spontaan laten ontstaan van kleine bosschages en het uitzaaien van wilde bloemenmengsels.

- Natuurvriendelijk inrichten van de directe omgeving
- Aanleggen van vijverpartijen & spontane bosschages laten ontwikkelen
- Faciliteren broedgelegenheden vogels zoals huismus, mezen en de zwarte roodstaart
- Compenseren broedgelegenheid visdief
- Faciliteren vleermuizen door vleermuiskasten op te hangen

Figuur 5.1: Voorbeeld van een vlotje voor visdieven. Bron: Internet

6. BRONNEN EN LITERATUUR

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill (2009). *Bats of Britain, Europe & Northwest Africa*. A & C Black Publishers Ltd. London.

Kapteyn, K. (1995). *Vleermuizen in het landschap: over hun ecologie, gedrag, verspreiding*. Schuyt & co. Haarlem.

Korsten, E. en Regelink, J.R. (2010). *Herkennen van potentiële vleermuiswaarden in het kader van quickscans en ander ecologisch vooronderzoek*. Cursus; Zoogdierverseniging rapport 2010.44. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

Lange R., R. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek (2003). *Zoogdieren van West-Europa*. Stichting Uitgeverij van de KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten, Utrecht.

Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging en Gegevensautoriteit Natuur. *Vleermuisprotocol 2013*, 27 maart 2013. www.gegevensautoriteitnatuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl.

Simon, M., S. Hüttenbügel & J. Smit-Viergutz (2004). *Ecology and Conservation of Bats in Villages and Towns*. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz –Heft 77. Bundesamt für Naturschutz, Bonn Bad Godesberg.

www.vogelbescherming.nl

www.birdsnetherlands.nl/nestkast.htm

BIJLAGE I DE FLORA- EN FAUNAWET

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierin is de soortbescherming vastgelegd. Hiermee is ook de verplichting ontstaan om ruimtelijke plannen aan deze wet te toetsen. De volgende wetsartikelen- en bepalingen uit deze wet zijn, in het onderhavige geval, relevant:

Algemene zorgplicht

De zorgplicht (artikel 2) houdt in dat eenieder dient te voorkomen dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen heeft voor alle in het wild levende planten en dieren. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden. De zorgplicht geldt altijd en overal, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Verbodsbepalingen

- Artikel 8 verbiedt het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.
- Artikelen 9 tot en met 12 verbieden het doden, verontrusten, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse dieren, dan wel het beschadigen, vernielen, uithalen of verstoren van hun nesten, holen of andere voortplantings-, vaste rust- of verblijfplaatsen.

➤ Artikel 75 biedt de mogelijkheid ontheffing aan te vragen van de verbodsbepalingen.

Omgaan met beschermde soorten

Op 23 februari 2005 is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) omtrent artikel 75 van de Flora- en faunawet is van kracht geworden. Voor het verkrijgen van vrijstellingen. In de nieuwe opzet van de Flora- en faunawet zijn beschermde soorten onderverdeeld in **drie beschermingscategorieën** (Tabellen 1, 2 en 3). **Vogels** vallen hierbuiten en worden apart behandeld. Deze nieuwe indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de beschermde soorten in Nederland, waarbij ook beschermde soorten van de Europese Habitatrictlijn zijn ingepast. Het betreft de volgende beschermingscategorieën ingedeeld in drie tabellen:

1. Tabel 1: Licht beschermde soorten:	vrijstelling
2. Tabel 2: Middelzwaar beschermde soorten:	gedragscode of ontheffing
3. Tabel 3: Zwaar beschermde soorten:	ontheffing

Tabel 1-soorten: Dit betreft een aantal licht beschermde, maar algemene soorten in Nederland, waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt wel de zorgplicht. Voor schade aan deze soorten geldt op voorhand een *vrijstelling*, mits bij ingrepen sprake is van bestendig beheer- en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen. Als dit niet het geval is, moet er alsnog een ontheffingsaanvraag worden gedaan, waarbij getoetst wordt volgens het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (de lichte toets).

Tabel 2 -soorten: Beschermde soorten waarvoor niet op voorhand vrijstelling wordt verleend, maar kan worden gewerkt volgens een door het Ministerie goedgekeurde *gedragscode*. De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen wordt voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. Er moet *aantoonbaar* volgens een goedgekeurde *gedragscode* worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd dienen te worden.

Als er nog geen gedragscode is of niet volgens een gedragscode gewerkt wordt, moet bij overtreding van de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet alsnog een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan dient plaats te vinden, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt alleen getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dit inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden. Dat kan betekenen

dat ook onderzoek buiten het plangebied noodzakelijk is. Daarnaast moet worden voldaan aan de zorgplicht

Tabel 3-soorten: Dit betreffen de meest zwaar beschermde soorten (waaronder soorten die vermeld zijn in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn). Een ontheffingsaanvraag voor eventuele schade aan deze soorten wordt getoetst via een zogenaamde 'uitgebreide toets'. Voor het verkrijgen van een *ontheffing* moet aan vier criteria worden voldaan:

- 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang
- 2) er is geen alternatief voor de ingreep
- 3) de ingreep doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort
- 4) er wordt voldaan aan zorgvuldig handelen (zie paragraaf 'Zorgvuldig handelen' hieronder).

Vogels

Vogels zijn niet in één van deze tabellen opgenomen en worden in de opzet van de Flora- en faunawet apart behandeld. Voor vogels geldt tijdens het broedseizoen een algemene bescherming, waarbij het verboden is vogels en hun nesten in het broedseizoen te verstoren. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. In de praktijk betekent dit dat met name het broedseizoen ontzien dient te worden, aangezien juist in deze periode sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden, zal in het algemeen niet snel een ontheffing nodig zijn.

Naast de bescherming tijdens het broedseizoen, is in 2009 voor vogels een aangepaste lijst opgesteld met vogelsoorten waarvan de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn. Dit betreft vogelsoorten die de nestplaats jaarrond gebruiken of soorten die jaarlijks terugkeren naar hetzelfde nest. De lijst met vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen bestaat uit vijf categorieën:

- 1) Nesten die, behalve tijdens het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats
- 2) Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar
- 3) Nesten van vogels, zijnde niet koloniebroeders, die elke broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar
- 4) Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet tot nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
- 5) Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving ervan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De soorten uit categorie zijn niet onder alle omstandigheden jaarrond beschermd, maar vragen wel extra onderzoek. Middels een omgevingscheck zal voor deze soorten onderzocht moeten worden of voldoende alternatieve nestgelegenheden beschikbaar is. Ook kan sprake zijn van zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden die nesten van vogelsoorten uit deze categorie wel jaarrond beschermd maken.

Een ontheffingsaanvraag voor vogels wordt getoetst middels een 'uitgebreide' toets.

Zorgvuldig handelen

Zorgvuldig handelen (artikelen 2b, 2c, 2d en 16 c AMvB) is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd en gaat een stapje verder dan de zorgplicht. Niet zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een inspanning om te overzien wat de beoogde ingreep voor gevolgen kan hebben. Een initiatiefnemer moet altijd vooraf inventariseren welke beschermde (niet vrijgestelde) soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep wordt gepland. Ook moet de initiatiefnemer in redelijkheid op actieve wijze alles doen of juist laten om te voorkomen, of zoveel mogelijk beperken, dat de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. Een belangrijke eerste stap daartoe is bijvoorbeeld een juiste planning van de werkzaamheden, om te voorkomen dat dieren in de voortplantingstijd verstoord worden.